

HOĆE LI ZEMLJE „ZAPADNOG BALKANA“ OSTATI IZVAN EUROPSKE UNIJE?

Dr. sc. Mile Lasić, izvanredni profesor

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
Matice Hrvatske b. b., 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina
dr.mile.lasic@gmail.com

Sažetak

U ovom se momentu ne može govoriti o izvjesnoj budućnosti Europske unije, posebice ne u sastavu i na temeljima kakva se oformila u njezinom 60-godišnjem maršu u nepoznato, tijekom kojega je postala *sui generis* pravnim (i političkim) sustavom: ni federacija, ni konfederacija, nego „nešto između“ – originalna polit-ekonomska integracija i subjekt međunarodnog prava, koja ne isključuje nego uključuje i revitalizira države-članice, uvodeći ih u novi sustav upravljanja – temeljem prenijetog ili djeljivog suvereniteta i višerazinskog upravljanja – u prostore integracije „s onu stranu nacionalne države“, bliske i modelu „političke zajednice“ unutar zemalja članica. Svi ti procesi nebrojenih transnacionalnih pulsacija i socijalizacija polaze od postojećih identiteta i subjektiviteta, pa inkluzijom rade u korist njihove kozmopolitizacije, što za posljedicu ima tzv. europeizaciju i narativa i javnih politika. Zato bi se ovaj komplicirani sustav morao izučavati ne samo unutar euroloških nego i politoloških komparativnih studija. U novonastalim post-Brexit okolnostima, pak, bilo bi važno ne odustati olako od EU, nego se prisjetiti da su EEZ/EZ/EU uvijek kad bi se suočavale s unutarnjim strukturnim krizama i geopolitičkim izvanjskim udarima posezale za novim temeljnim ugovorom koji bi značio i dublje integracije i efikasnije odlučivanje, pa i daljnje širenje EU. Doduše, i u ranijim krizama uvijek se javljala i ideja povratka EU ustroju tipa „saveza nacionalnih država“, ali se nitko nije usuđivao dovoditi u pitanje „EU kakva jeste“, dakle njezinu „pravnu stečevinu“ (*acquis*), što se sada čini. Bilo da se radi o staroj ideji njemačkih konzervativaca – modelu „jezgre Europe“ koja implicira „EU dviju brzina“ (postojanje „jezgre“ i „satelita“), ili o modelu „povratka prenijetog suvereniteta“ s europskih na institucije zemalja članica, takvo što više ne bi omogućavalo zajedničku budućnost „dvadesetsedmorice“, ni daljnja proširenja zemljama koje se nalaze u procesu pridruživanja EU. Ove vrste raspleta bi se najporaznije odrazile na

zemlje „Zapadnog Balkana“, imale one status kandidata ili bile potencijalni kandidat, kakav je slučaj s Bosnom i Hercegovinom i Kosovom. Otuda se i propituju sudbina regije „Zapadnog Balkana“ poslije Brexita s nadom da procesi privođenja u EU novih zemalja nisu stvar prošlosti.

Ključne riječi: EU poslije Brexita, model „jezgre Europe“ vs. model „savez suverenih država“, suspenzija politike proširenja, upitna budućnost „Zapadnog Balkana“ u EU

* * *

U radu se samo rudimentarno dotiču autohtone strukturne krize unutar Europske unije, primjerice dužnička kriza, kriza eura i eurozone, pa s razlogom malo više i „Brexit“ i „izbjeglička kriza“, jer se ne smiju isključiti iz osnovanih sumnji da predstavljaju, između ostalog, i geopolitički udar protivu EU, protivu njezine pozicije „vodeće svjetske civilne sile“ i alternative geopolitikama nasilja putem „geopolitike vrijednosti“ i „geopolitike osjećanja“ (D. Plevnik), koja nadilazi uske okvire modela „nacije države“ i transformira se u model „političke zajednice“ jednakih šansi za njezine građane bez obzira na podrijetlo. Ovim se želi reći da su i autohtone i izvanjske krize proizvele „križu povjerenja“ u EU, mada ove krize ne svjedoče o krizi „projekta mira“ koji oličava EU, nego o njegovoj potrebi u punom kapacitetu upravo u vrijeme kad se dovodi u pitanje. Utoliko je potrebno locirati sve krize u pojedinim zemljama EU, pa i njihove izvanjske sponzore, kako bi se eventualno uvidjelo da se rješenja ne nalaze u olakom napuštanju postojećeg modela europskih integracija, od kojeg se tendencijski ne odustaje samo u Velikoj Britaniji, nego i u zemljama „Višegradske skupine“.

Veliko je, k tomu, i pitanje jesu li valuta euro i eurozona uistinu promašene ideje i projekti, pa kako takvo nešto tvrdi i ugledni intelektualac kakav je Joseph Stiglitz, ili je riječ o tomu što Europsku monetarnu uniju (EMU), odnosno pretvaranje ideje i prakse „zajedničkog tržišta“ u ideju i praksu „unutarnjeg tržišta“, nije pratila potrebna sinergija za nastajanje tzv. političke unije, o kojoj se zborilo u Maastrichtu. Ali nju se nije uspjelo operacionalizirati u potonjim raspletima unutar EU, pa ni putem projekta „Europskog ustavnog ugovora“, čiji su elementi, doduše, dijelom spašeni u „Lisabonskom ugovoru“.

Ne pretendirajući na konačne odgovore, ovim se sugerira kritičko promišljanje kriza unutar pojedinih zemalja EU, jer nisu središnje zemlje EU u istoj situaciji kao njezine južne članice, te pogotovu nisu u situaciji zemalja istočne i jugoistočne Europe – zemalja neiživljenog suvereniteta, kojima se čini da je rješenje u povratku konceptu „nacije države“, ma koliko on podrazumijeva i zatvorene ekonomije i zatvorena društva, što sve nije stvar 21. nego je bila praksa 19. i prve polovice 20. stoljeća. Krize koje se pripisuju Europskoj uniji

nisu uvijek, dakle, krize EU, pa ni krize njezinih članica, nisu ni autohtone ni najvećim dijelom samoskrivljene, poput „dužničke krize“ tzv. južnih članica EU, nego su izvanjske i/ili posljedice globalnih gospodarskih i financijskih potresa poput onog iz 2008. godine. Bilo kako da su nastajale, te ma koliko bile različite i tko ih uzročio, krize su proizvele sinergijski učinak koji dovodi u pitanje i sami smisao europskih integracija i time i projekte mira i europskog ujedinjenja koje simbolizira EU.

Iz mnoštva razloga je potrebno, pak, pozabaviti se odvojeno upravo „izbjegličkom krizom“, jer je opetovano uvezena kriza i posljedica grubih geopolitičkih igara na „Euroazijskoj ploči“, koja za posljedicu ima rast ksenofobije, krizu vrijednosti i krizu povjerenja, pa implicira čak i krizu temeljnih načela kakvo je načelo solidarnosti, ili pravo prvenstva „europskih zakona“ u odnosu na nacionalne u slučaju dogovora u oblastima pozajedničenih politika. Sve se to dovelo ili dovodi u pitanje, pa se ogleda, između ostalog, i u neprovedivosti „Dublinskih regula“ (I, II, III), koje podrazumijevaju uredne registracije izbjeglica i pravične azilantske postupke u zemljama EU prvog prijema, pa potom međusobnu solidarnost svih članica EU, uključivo i solidarnost članica EU sa zemljama izvan EU koje ponajviše trpe posljedice enormnog vala izbjeglica iz ratovima zahvaćenih područja.¹

Najgore je, dakako, što se u globalnim centrima moći s hegemonijalnim ambicijama uopće ne razmišlja o zaustavljanju hegemonijalnih ratova na prostorima Bliskog istoka i u pojasu od Magreba do Afganistana, pa i nisu za očekivati skorašnja cjelovitija rješenja „izbjegličke krize“. Moguća su zbog toga samo palijativna rješenja, te nejednak teret prihvata izbjeglica, što izaziva enormni porast ksenofobije u zemljama EU. A dok ratovi i „ksenos“ (strah od drugoga) caruju, miroljubiva i pravična rješenja za izbjeglice nisu na vidiku...

* * *

Povodom „Smjernica iz Bratislave za obnovu povjerenja u Europsku uniju“, tehničkog dokumenta usvojenog na izvanrednom summitu čelnika zemalja EU u Bratislavi, 16. rujna 2016. godine, postalo je i posljednjem optimistu glede budućnosti EU jasno da ne postoji u ovom momentu ni minimum suglasnosti oko budućeg smjera razvoja EU. Utoliko se ne smije isključiti da se planirano obilježavanje 60. obljetnice Rimskih ugovora (Ugovora o osnivanju EEZ-a i Ugovora o EUROATOM-u, što se smatra „rodnim mjestom“

¹ Vidjeti detaljnije u knjizi: Lasić, M. *Transnacionalne socijalizacije, politike i institucije Europske unije*, HKD Napredak, Paneuropska unija BiH, Sarajevo, 2016.

EU) pretvori u summit razdruživanja, ili komemorativni summit EU, umjesto summita revitalizacije EU.²

Ti potrebni dogovori u Rimu bi morali biti, naravno, strategijske prirode o smjeru i o dubini europskih integracija, poput „Berlinske deklaracije“ (iz 2007.), poslije poznate i velike „ustavne i financijske krize“ u EU nakon propasti referenduma o „Europskom ustavu“ u Francuskoj i Nizozemskoj, krajem svibnja i početkom lipnja 2005. godine. Podsjećanja radi, „Berlinska deklaracija“ je dovela potom *step by step* do „Lisabonskog ugovora“, u kojemu je spašeno niz elemenata iz „Ustavnog ugovora za Europu“.³

Nažalost, u ovomu momentu je neizvjesno može li se na rođendanskom summitu EU u Rimu očekivati „Rimska deklaracija“ po uzoru na „Berlinsku deklaraciju“. Jedino je izvjesno da su „dvadesetsedmorica“ (ili „dvadesetosmorica“, ipak) danas pred većim izazovima nego što su bila „dvadesetpetorica“ prije 10 godina, jer su i vanjski i unutarnji protivnici produbljenih integracija glasniji nego što su bili ikada u povijesti EU. Pri tomu nije riječ o protivljenju EU samo „Višegradske skupine“, koja navodno već ima svoj plan, koji je najavio mađarski premijer Viktor Orban. Kako se pretpostavlja, taj plan favorizira model „saveza nacionalnih država“, što podrazumijeva i povraćaj dijelova prenijetog suvereniteta s institucija EU u okrilje nacionalnih institucija, ali upravo to bi moglo automatski značiti i kraj EU kakva je danas. Dodatni problem je što se o tzv. spasonosnim vrijednostima „modela domovina“ pozitivno izjasnio i njemački predsjednik u odlasku Joachim Gauck, mada se – sukladno njemačkom ustavu – i ne bi trebao pačati u ove rasprave, jer se i ne pita apsolutno ništa o vanjskopolitičkim pitanjima, izuzev eventualno u velikim krizama.

Nažalost, u novonastalim okolnostima, skoro podjednaku prijetnju opstanku EU predstavlja i model spašavanja EU putem „jezgre Europe“, model ponovno uveden u rasprave i po kojemu bi „jezgru EU“ one članice EU koje je ne žele ili je ne mogu slijediti nijemo promatrale s margine. Otuda je i smisljeno ukazivanje na obranu vrijednosti postojećeg modela EU upravo u uvjetima strahotnih kriza koje dovode EU u pitanje, pa utoliko i nije suvišno podsjetiti da je Europska unija vrlo složen mehanizam, međunarodna integracija nepoznata u dosadašnjoj povijesti, kojoj kao da je sudbina biti u krizi, ali i iz krize nekako izaći, barem je tako bilo sve do ove krize. Takva njezina

² „Bratislava je početak procesa“, kazala su „dvadesetsedmorica“, jer Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske nije sudjelovalo u radu programatskog summita u Bratislavi, na kojemu se samo preciziralo da slijede važni radni sastanci u La Valletti i drugdje u funkciji „povratka povjerenja u EU“ i priprema jubilarnog summita EU u Rimu u proljeće 2017. godine.

³ Vidjeti detaljnije u knjizi: Lasić, M., *Europska unija...*

sudbina ponukala je, inače, već prije 18 godina profesora politologije iz Münstera dr. sc. Richarda Woykea da u podnaslov svoje knjige *Europska unija* stavi odrednicu „Uspješna krizna zajednica“.⁴

Iz iskustava nadvladavanja ranijih kriza iole upućenima je također jasno da niti jedna od tih tzv. čistih opcija ne pomaže u traganju za izlazom iz aktualne duboke krize jer je EU zaseban *sui generis* pravni (i politički) sustav koji karakterizira hibridnost, a ne čistota ugovornog ili ustavno-pravnog uređenja. Od svojevrsne mješavine nadnacionalnih i međudržavnih mehanizama i razina odlučivanja EU ne može, pak, više odstupiti bez ogromnih unutarnjih potresa, što znači da je neuporabljiva svaka priča o klasičnim integracionim modelima, koji su poznati iz iskustava (više)nacionalnih država staroga tipa. Pa ipak, nužno je progovoriti još par riječi o onima koji su revitalizirani ili barem uvedeni ponovno u diskurs o opstanku EU.

„Model jezgre Europe“, već je kazano, bila je ideja njemačkih konzervativaca iz 1994. godine i prvotno je podrazumijevala obrazovanje „jezgre“ samo od onih zemalja koje su voljne dalje se integrirati, bez pozivanja na pravo veta po bilo kojem pitanju. Po njemu, zemlje koje bi pripadale „jezgri EU“ morale bi sudjelovati u svim oblastima i procesima europskih integracija, bez zadržske, dok bi se u ovisnosti od stupnja voljnosti ka integracijama formirali koncentracijski krugovi oko ove „jezgre“. Nešto od ovih ideja je, dakako, ugrađeno u model eurozone, ili u koncept tzv. pozajedničenih politika u EU, sukladno Lisabonskom ugovoru. Već citirani profesor Richard Woyke je upozoravao smisljeno i prije dva desetljeća: „Konceptcija jezgre Europe mogla bi voditi tomu da se pokrene proces raspuštanja ostatka EU, tako da bi tim putem izvan jezgre Europe nastala ‘Europe a la carte’, ili pravni kaos unutar ostatka labave zajednice.“⁵

Ono, pak, što danas, bez ikakvog ustezanja, zagovara ultrakonzervativni mađarski premijer Viktor Orban, dakle „savez nacionalnih država“, u osnovi i nije drugo do „model domovina“, koji se učinio izlaskom iz ćorsokaka čak i odlazećem njemačkom predsjedniku, iako u biti znači samo klasičnu „međudržavnu suradnju“, jer podrazumijeva da svaka članica EU ima po svakom pitanju prava veta. Time bi se, pak, poništilo mnogo od onoga što se postiglo unutar EU u proteklih šest desetljeća, *de facto* sve ono što se podrazumijeva pod supranacionalnim razvitkom EU i „europskim pravom“ (ili „komunitarnim pravom“), pa bi u konačnici značilo i suspenziju *acquisa*, postojećeg

⁴ Woyke, R., *Europäische Union. Erfolgreiche Krisengemeinschaft, Einführung in Geschichte, Strukturen, Prozesse und Politiken*, R. Oldenbourg Verlag, Wien, München, Oldenbourg, 1998., s. 388.

⁵ Ibid.

pravnog nasljeđa ili pravne stečevine EU. Ovaj model i nije drugo, ocijenio je, s pravom, već davno i profesor Woyke, do fleksibilnija forma međudržavnog dogovaranja. Kod primjene ovog modela postojala bi stalna opasnost da se formira „privilegirani klub ili dominantna država“, bez koje nikakvo rješenje problema ne bi bilo moguće, pa bi ovaj model označio i kraj dosadašnjih integracijskih procesa.⁶

* * *

Općepoznato je da je vodeći svjetski politički filozof i sociolog Jürgen Habermas „uvjereni Europljanin“ kantovskog senzibiliteta i federalističkog razumijevanja budućnosti Europe, koji u pravilu za krize EU „propisuje“ recept ozdravljenja u formi demokratskog produbljenja EU. Habermas se otuda založio posve očekivano i u iznimno sadržajnom ljetošnjem intervjuu za najvažniji njemački tjednik za kulturu i društvena pitanja *Die Zeit* iz Hamburga za „jezgru Europe“, pa i eksplicite za „produbljivanja eurozone“ uz tihu podršku onih zemalja koje ne bi bile unutar te „jezgre“, ili bi iz nje privremeno bile isključene. Iznenađenje je, dakako, u tomu što ovaj koncept podrazumijeva osipanje EU i potvrđuje strahovanja profesora Woykea.⁷

Na ključno pitanje ljetošnjeg razgovora za *Die Zeit* o budućnosti „Europe s dvije brzine“, dakle o „jezgri Europe“ i „satelitima“, koju su već prije nekolicinu godina predlagali njemački konzervativni političari Wolfgang Schäuble i Karl Lammer, a danas ideju slično re-interpretira njihov mlađi stranački kolega Armin Laschet (sva trojica su prvaci Kršćansko-demokratske unije – CDU), Habermas se založio za „sazivanje jednog konventa koji bi morao voditi do izmjena ugovora“, priznajući da i takvo što dolazi na dnevni red tek kada EU svoje najžurnije probleme ozbiljno uzme u obzir i razmotri na uvjerljiv način. U njegovom razumijevanju, u najažurnije probleme unutar EU moraju se ubrajati neriješena „euro-kriza“, dugoročni problem s izbjeglicama i aktualna sigurnosna situacija. Ali već za opisivanje situacije nije konsenzualno sposobna kakofonična skupina od 27 članica EU, jer su kompromisi mogući samo među partnerima spremnim na njih, čega nema, pa je naložena skepsa. Ova se tzv. najmanja mjera interesne konvergencije može u najboljem slučaju očekivati među članicama valutne zajednice – eurozone, cijeni Haber-

⁶ Woyke, W., op. cit. s. 385-386.

⁷ Razgovor urednika tjednika *Die Zeit* Thomasa Assheuera s filozofom Jürgenom Habermasom o Brexitu i krizi EU te budućnosti EU objavljen je u online izdanju ovog tjednika već 7. srpnja, a u printanom izdanju No 29/2016, 9. srpnja o. g., pod naslovom „Die Spieler treten ab“ („Igrači vješaju kopačke o klin“). Preveo sam Habermasov intervju u cijelosti i dijelom već koristio u feljtonu o Habermasovom liku i djelu u *Dnevnom listu*, u rujnu i listopadu 2016. godine (vidjeti, *Dnevni list*, 20. 9.; 27. 9.; te 4. 10. 2016.).

mas, zbog čega je eurozona, u Habermasovom potpuno opozitnom razumijevanju od Stiglitzovog (po kojemu su euro i eurozona glavni uzročnici krize EU), „prirodna definicija zadatog obima i buduće jezgre Europe“. Kad bi ove zemlje imale političku volju, u ugovorima bi bilo predviđeno temeljno načelo „uže suradnje“, koje bi dozvolilo i prvi korak izdiferenciranja jedne takve jezgre, kao i obrazovanje jednog već dugo vremena potrebitog pandana „euroskupini“ (onoj unutar Vijeća EU) unutar Europskog parlamenta. Habermasu je, naravno, jasno da će se protiv ovog prijedloga odmah formirati prigovor „podjele EU“, ali „ako se uopće želi europsko ujedinjenje, taj prigovor je neosnovan“, poručio je Habermas kritičarima, jer „tek bi funkcionirajuća jezgra Europe mogla u svim članicama EU uvjeriti polarizirano stanovništvo u smisao projekta“, a pod ovom pretpostavkom bi se moglo za projekt pridobiti i ono stanovništvo koje je nekoć ranije radije optiralo za suverenitet nacionalnih država.

Znači li to da će desničarski protupokreti tek tada iščeznuti kad bude više Europe i kad se EU demokratski produbi, bilo je posljednje pitanje Thomasa Assheuera Jürgenu Habermasu. „Ne, oni bi trebali već usputno izgubiti oslonac“, odgovorio je Habermas, te nastavio: „Ako ja ispravno gledam, sve strane polaze danas od toga da EU mora ponovo zadobiti povjerenje kako bi desničarski populizam pustili niz vodu. Jedna strana želi demonstrirati sposobnost djelovanja kako bi desnoj klijenteli imponirala pokazujući mišiće. Slogan glasi ‘ne više vizije nego kompetencije rješenja’. Iz ovoga kuta gledano je Wolfgang Schäuble očigledno odustao od njegove ideje jezgre Europe. On se sasvim zalaže za intervencionizam, dakle da šefovi država i vlada odlučuju među sobom o svemu. On se zalaže za jednakopravnu uspješnu kooperaciju jakih nacionalnih država... A u slučaju stvarnih hitnih problema, u koje i on sam ubraja izbjegličku politiku i izgradnju europskog prava na azil, a da se i ne govori o dramatičnoj nezaposlenosti mladih ljudi u južnim zemljama, troškovi kooperacije ostaju visoki kakvi su i bili.“⁸

Otuda Habermas i preporuča alternativu produbljene i obvezujuće kooperacije u jednom manjem krugu država trajno voljnih za kooperaciju: „Jedna takva unija ne treba probleme kao dokaze vlastite sposobnosti djelovanja... Već na putu ka njoj morali bi građani biti u stanju spoznati da se socijalni i gospodarski problemi mogu riješiti. Socijalna država i demokracija obrazuju unutarnji sklad, koji u jednoj valutnoj zajednici ne mogu više osigurati pojedine nacionalne države.“⁹

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

* * *

Konačno bi bio red u ovoj re-interpretaciji upozoriti da bi jedna od prvih žrtvovanih pozajedničenih politika EU u slučaju nadilaženja aktualne krize EU i putem modela „jezgre Europe“ i modela povratka suvereniteta na nacionalne razine bila politika privođenja novih članica u EU, mada se s razlogom i desetljećima smatrala jednom od najuspješnijih politika EU i značila je dobrobiti i za novoprimiteljne i tzv. stare članice EU. Bojati se da su u EU zadovoljni onim što su postigli na prostorima „Zapadnog Balkana“, te da bi politika proširenja EU mogla biti ne samo stopirana nego potom i srednjoročno zamrznuta, kako bi se eventualno oživjela u slučaju nadilaženja krize EU koji ne isključuje daljnje širenje EU.¹⁰

Sve bi zemlje „Zapadnog Balkana“ koje se nalaze u procesu pristupanja bile pogođene ovim scenarijem, ali ponajviše Bosna i Hercegovina (i Kosovo), jer i nemaju još uvijek status kandidata u partnerskim odnosima s EU, ma koliko upravo ove zemlje u EU vide spasonosni kišobran za vlastite unutarnje tragične podijeljenosti. Pogođene bi bile i Srbija i Crna Gora i Makedonija i Turska, jer su – kao i BiH – „duboko podijeljena društva i nestabilne države“ (M. Kasapović), pa ako i bile oboružane „kandidatskim statusom“ i/ili započele proces pristupanja putem pregovaračkih poglavlja.

Turska je, naravno, iz mnoštva razloga specifičan slučaj, ali ovdje je moguće samo podsjetiti na Erdoganove političke obračune s političkim neprijateljima na načine koji su nespojivi s članstvom i u Vijeću Europe i članstvom u EU, te da Europski parlament razmatra preporuku nadležnim institucijama EU prekid pristupnih pregovora EU i Turske. Pitanje europske budućnosti Turske postaje dodatno neizvjesno, naime, zbog toga što sve veći broj članica EU nije uopće uvjeren u smisao pridruživanja ovakve Turske EU, nakon postupističkih čistki i posvemašnje Erdoganove de-sekularizacije i de-aturkizacije zemlje. A za iole upućene nije nikakva tajna ni duboka umiješanost Turske u bliskoistočnu ratnu dramu, koja ima posljedice u vidu enormnog broja izbjeglica u kampovima na njezinom tlu, kao i u zemljama EU. Izbjeglice su, dakako, istovremeno prijatna i geopolitici mira u regiji „Zapadnog Balkana“ i Europske unije.

¹⁰ S veleposlanicom Republike Francuske u BiH H. E. Madame Claire Bodogny imao sam u Mostaru 13. listopada iscrpni razgovor „u četiri oka“ (*tet-a tet*) o temama koje se izravno tiču stanja u EU i mogućeg stopiranja politike proširenja EU u datim okolnostima, pa s tim povezanom sve upitnijom budućnosti BiH u EU. Pod „proširenjem“ se podrazumijevaju u pravilu proširenja na nove zemlje, ali EU je već nazočna u zemljama „zapadnog Balkana“, pa i u BiH, kazala je madame Bodogny, implicite potvrdivši da je EU zadovoljna svojom nazočnošću u BiH i da je posve neizvjesno privođenje novih članica u EU sve dok se unutar EU ne raščiste dileme oko modela budućeg razvoja...

Iz promatračkog fokusa se ne smije izostaviti ni cijeli set pitanja koja se otvaraju povodom utemeljenja Euroazijske unije u Putinovoj režiji, što se u eurološkoj literaturi naziva „istočno partnerstvo“, koje se tiče eventualne budućnosti Ukrajine, Moldavije i Gruzije u EU, zemalja s kojima je EU doduše već potpisala tzv. novu generaciju ugovora o pristupanju, ali kao i da nije u datoj geopolitičkoj situaciji.¹¹ Dakako, model „dobrosusjedske suradnje“ i „istočnog partnerstva“ se dijelom dotiče i odnosa EU i Bjelorusije, pri čemu Bjelorusija nema partnerske odnose s EU. A nužno je barem lapidarno ukazati i na dramatičnost odnosa EU s Ruskom Federacijom, jer i ona kao i EU smatra sve četiri pobrojane zemlje prostorima vlastita legitimna geopolitičkog interesa, partnerstva i odgovornosti. Otuda je i rat u istočnim dijelovima Ukrajine i ruska re-okupacija Krima pokazatelj teško narušenog povjerenja između EU i Ruske Federacije.

Zapravo se prljavim geopolitičkim igrama u Ukrajini i definitivno uplovilo u zaoštrenu fazu obnovljenog, tobož okončanog „hladnog rata“ (1948.–1991.), jer se u međuvremenu pokazalo da su pad „Berlinskog zida“ i „željezne zavjese“ (1989.–1991.) doveli samo prividno do smirivanja geopolitičkih napetosti uslijed raspuštanja „Varšavskog ugovora“ i formalne disolucije bivšeg SSSR-a. Brojni su problemi potom nastali i zbog toga što se pobjednik „hladnog rata“ ponašao sukladno izloženim ambicijama u nezaobilaznoj studiji Zbigniewa Brzezinskog „Velika šahovska ploča“¹².

Govoreći jezikom „Nekrologa“ američko-francuskog povjesničara i politologa Emmanuela Todda, SAD su pobijedile u „hladnom ratu“ i potom se s tom činjenicom nisu umjele ophoditi, postavši *de facto* veliki svjetski pljačkaš i glavni proizvođač „organiziranog kaosa“ u cijelom svijetu.¹³ Sve je to u konačnici i proizvelo tzv. postmodernu suspenziju međunarodnog prava, uključivo ratove na Bliskom istoku i u Ukrajini, pa potom i re-okupaciju Krima, čime smo se približili na tri minute do ponoći na „Satu sudnjega dana“, kako je upozorio nedavno i Noam Chomsky.¹⁴

¹¹ Vidjeti detaljnije, Hill, F. & Gaddy, C. G., *Mr. Putin. Operative in the Kremlin*, Brooking Institution Press: Washington D.C., 2015.

¹² Brzezinski, Z., *The Grand Chessboard*, Washington, D. C., April. 1997.

¹³ Todd, E., 2003, *Weltmacht USA – Ein Nachruf*, Pieper, Muenchen, Zurich / *Après l’empire. Essai sur la decomposition du systeme americain*, Gallimard, Paris, 2002.

¹⁴ Vidjeti, Noam Chomsky „Trump je zastrašujuća figura“, intervju za *Novosti.net*, 16. listopada 2016. (“Svake godine od početka nuklearne ere skupina znanstvenika odlučuje o namještanju ‘Sata sudnjega dana’, s tim da ponoć označuje naš konačan kraj. Pretprošle i prošle godine došli smo na tri minute do ponoći, što je najbliže od ranih osamdesetih, kad je umalo došlo do rata između SAD-a i Rusije.”). Vidjeti detaljnije o povezanosti tobožnje postmoderne „ukrajinske krize“ i europske sigurnosti i u: Larrabee, S., Wislon, P.A., Gordon, J., *The Ukrainian Crisis and European Security*. RAND Corporation: Washington D.C., 2015.

Zaključak

Poslije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju (1. srpnja 2013.) pod regijom „Zapadnog Balkana“ se podrazumijevaju: Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Srbija i Crna Gora. Krugu zemalja kandidata i potencijalnih kandidata pripada, pak, i Turska, iako ne pripada regiji „Zapadnog Balkana“ i ima vrlo kompleksne suodnose i s NATO-om kao punopravna članica i s Ruskom Federacijom kao svojim moćnim susjedom i partnerom, te s nizom zemalja u okruženju, pri čemu u nekima od njih vodi i ratove. U svakom slučaju, Turska se mora promatrati kao zaseban slučaj u procesu pristupanja EU. Ali, i s njom u vezi i s pogledom uprtim na sudbinu zemalja „Zapadnog Balkana“, posve je bespredmetno raspredati veliku priču o tomu koja je od ovih zemalja bliža EU, jer *nije ni jedna blizu EU ukoliko EU ne sačuva sui generis model svojeg pravnog (i političkog) sustava*, koji podrazumijeva i politike proširenja EU. Ipak je od iznimne važnosti pratiti i promotriti aspekte koliko se svaka od zemalja kandidata ili potencijalnih kandidata samoreformira u procesu nametnutih unutarnjih transformacija od strane EU s ciljem kretanja iz pretpolitičkih, isključivo etničko/nacionalno razumljenih zajednica u političku zajednicu jednakopravnih građana svih nacija (njem. *Mehrheitsgesellschaft*), pa i ako nijedna od ovih zemalja ne bi postala punopravnom članicom EU.

Očekivati je, unatoč svemu, da će se EU – poslije konsolidacije na proljetnom summitu EU u Rimu, na kojemu će dostojanstveno obilježiti 60. obljetnicu dugog marša u „političku zajednicu“ i ka „ujedinjenoj Europi“ – prisjetiti i preuzetih ugovornih obveza sa zemljama regije „Zapadnog Balkana“ iz ključnog strateškog dokumenta proširenja EU koji se zove „Solunska agenda“ (2003.), pa potom i obveza iz pojedinačnih sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa zemljama ovog geopolitičkog kruga. Zemlje regije se trebaju, dakako, pripremati i dalje intenzivno i za prilagodbu i za ulazak u EU i u ovim neizvjesnim okolnostima. Sebe radi, naravno...

Reference

- Axford, B., Browning, G. K., Huggins, R., Rosamond B., Turner, J., 2002., *Uvod u politologiju* (IV. dio, Politika iznad razine nacije-države), Politička kultura, Zagreb.
- Beck, U., 1993., *Die Erfindung des Politischen. Zu einer Theorie reflexiver Modernisierung*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.
- Brzezinski, Z., 1997., *The Grand Chessboard*, Washington, D. C.
- Chomski, N., „Trump je zastrašujuća figura“, intervju za *Novosti.net*, 16. listopada 2016.
- Cirn M., 2003., *Upravljanje s one strane nacionalne države*, Filip Višnjić, Beograd.
- Ćurak, N., 2016., *Rasprava o miru i nasilju*, Buybook, Sarajevo-Zagreb.
- Devereux, G., 1990., *Komplementaristička etnopsihoanaliza*, August Cesarec, Zagreb.

- Engdahl, W., 2015., *Izgubljeni hegemon*, Profil, Zagreb.
- Habermas, Jürgen, 1992., Staatsbürgerschaft und nationale Identität. In: *Faktizität und Geltung*. Suhrkamp, Frankfurt am Main.
- Heritier, A., Mingers, S., Knill, Ch., Becka M., 1994., *Die Veränderung von Staatlichkeit in Europa*, Leske+Budrich, Opladen.
- Hill, F. & Gaddy, C.G., 2015., *Mr. Putin. Operative in the Kremlin*, Brooking Institution Press, Washington D.C.
- Hix, S., 2013., EU kao novi politički sustav, u zborniku *Komparativna politika*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Jachtenfuchs, M., Kohler-Koch, B., 1996., Regieren im dynamischen Mehrebenensystem, *Die Europäische Integration*, UTB für Wissenschaft, Leske+Budrich, Opladen.
- Larrabee, S., Wislon, P. A., Gordon, J., 2015., *The Ukrainian Crisis and European Security*, RAND Corporation: Washington D.C.
- Lasić, M., 2009., *Europska unija: nastanak, strategijske nedoumice i integracijski dometi*, Sarajevo Publishing, Sarajevo.
- Lasić, M., 2016., Uzaludni proeuropski pledoaje. Prilozi „refleksivnim modernizacijama“, Akulturacija, Opuzen.
- Lasić, M., 2016., Transnacionalne socijalizacije, politike i institucije Europske unije, HKD Napredak i Paneuropska unija BiH, Sarajevo.
- Lasić, M., 2016., *Avanti diletanti. Prilozi razumijevanju postmodernih politološko-kulturoloških fenomena*, Synopsis, Zagreb, Sarajevo.
- McGarry, J., O’Leary, B., 1993., Introduction: The macro-political regulation of ethnic conflict, in: John McGarry i Brendan O’Leary (eds.): *The Politics of Ethnic Regulation*, London and New York: Routledge.
- Milward, A., 1992., *The European Rescue of the Nation State*, London.
- Plevnik, D., 2015., *Geopolitika smisla života*, ITG, Zagreb.
- Razgovor Thomasa Assheuera s Jürgenom Habermasom: Die Spieler treten ab, *Die Zeit*, No 29/2016.
- Saurugger, S., 2015., *Teorije i koncepti europske integracije*, Biblioteka politička misao, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu Zagreb..
- Schulze, H., 2003., *Staat und Nation in der europäischen Geschichte*, Verlag C.H. Beck, München.
- Sorensen, G., 2013., Globalizacija i nacionalna država, u: *Komparativna politika* (ur. Daniele Caramani), Biblioteka Političke analize, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Sternberger, Dolf, 1990., *Verfassungspatriotismus*, Insel, Frankfurt a.Main.
- Todd, E, 2003., *Weltmacht USA – Ein Nachruf*, Pieper, Muenchen, Zurich.
- Woyke, Richard, 1998., *Europäische Union. Erfolgreiche Krisengemeinschaft*, R. Oldenbourg Verlag, Wien, Muenchen, Oldenbourg.

WILL “WESTERN BALKAN” COUNTRIES STAY OUT OF EUROPEAN UNION?

Abstract

At this point in time we can not talk about a certain future of the European Union, especially not in a context of structure and foundations that we have seen in a past 60 years of EU's “marching” to the unknown. We can agree that during all these years EU has become “sui generis” legal (and political) system which is not a federation or confederation rather something “in between” – original political and economic integration and subject in international law which does not exclude member states rather includes them and making them more revitalized than they were before by taking them into the new governmental system – from multilevel governance which is based on the foundation of transferable or divisible sovereignty all the way to the space of integration “beyond the national state” and close to the “political unity” model. All these processes of numerous “transnational pulsations” and socializations are starting within well-known identities and subjectivities which are transferred into cosmopolitanized society by including them all together with a final result of europeization of narratives and public policies. This is why this complicated system is not only part of special scientific area of European studies, rather it is studied as a part of political comparative studies. In the new “post-Brexit” circumstances it would be important not to give up easily on EU, rather remember that member states have previously faced with all kind of different problems and all kind of different crisis within EU structure and governance (EEA, EC, EU), which member countries have dealt with new treaties - meaning further integration and effective governance or further EU enlargement. Furthermore, in previous crisis there were live ideas of making EU as a “alliance of national states” but no one dared to question EU “as it is” – its legal acquis – what someone is trying to do now. Whether we are talking about old idea of German conservatives to make a EU on a model of “The Core of Europe” that implies that EU should have “two different speeds” (core or center and its periphery), or about the model of “the return of the transferred sovereignty” from the EU institution to the national states, both ideas would mean that together future of “twenty-eight” (if it comes to the Brexit at all), and further enlargements and integration is over in a way we know it now. These types of “solutions” would most tragically reflected on the “Western Balkan” countries, wither they have a “candidate status” or a “potential candidate status” as case is with Bosnia and Herzegovina or

Hoće li zemlje „Zapadnog Balkana“ ostati izvan Europske unije?

Kosovo. That's why this paper's mission is to question the destiny of "Western Balkan" after Brexit, with a small hope from the author that processes of further enlargements and integration of the EU are not belonging to the history.

Key words: The European Union after Brexit, model of "The Core of Europe" vs. model of "Alliance of national states", Suspension of the enlargement politics, future of the West-Balkan in the EU